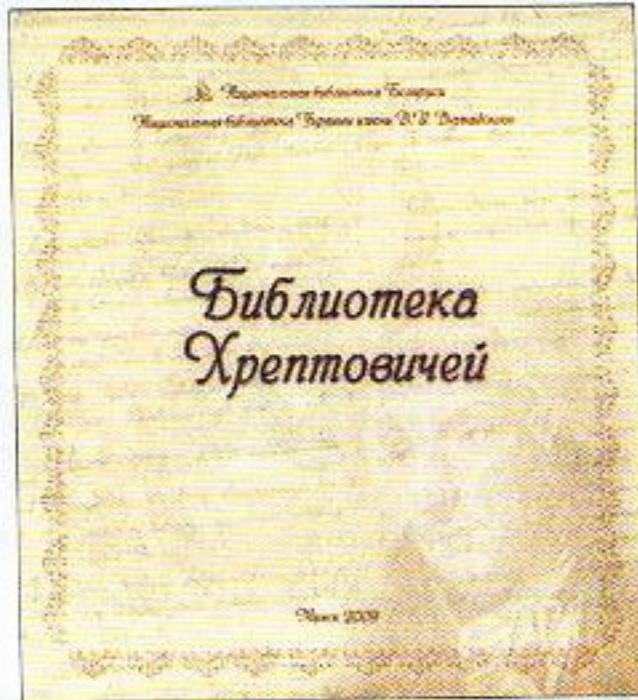


Як і ўсе нацыянальныя бібліятэкі свету, Нацыянальная бібліятэка Беларусі выконвае ўскладзеную на яе гістарычную місію. Менавіта ёй належыць мемуарыяльная функцыя збору з максімальна магчымай паўнатой усіх дакументаў, выдадзеных на тэрыторыі нашай Айчы-

ны з мэтай іх вечнага захоўвання як нацыянальнай памяці, а таксама функцыя стварэння і распаўсюджвання інфармацыі аб гэтых дакументах. Толькі фонд рукапісаў, старадрукаваных і рэдкіх выданняў НББ налічвае каля 80 тысяч адзінак захоўвання.

# Захаванне і вяртанне — клопат пачэсны





Аднак існуе праблема фізічнага знішчэння помнікаў пісьменнасці і друку: незваротнае ўздзеянне часу, недаўгавечнасць матэрыялу, на якім былі створаны помнікі, недавальняючыя ўмовы захоўвання, значны попыт на унікальныя дакументы, што захаваліся ў адзінкавых экзэмплярах (у выніку чаго інтарэсы захоўвання каштоўных фондаў супярэчаць з прынцыпам даступнасці), — усе гэтыя фактары садзейнічаюць пагаршэнню становішча каштоўных фондаў.

Агульнавядома таксама, што для Беларусі гістарычна склалася сітуацыя, калі значная частка нашай спадчыны захоўваецца за мяжой краіны. На жаль, сёння праблема фізічнага вяртання каштоўнасцей практычна амаль невырашальная, нягледзячы на тое, якім шляхам — законным ці не — была страчана тая ці іншая рэч ці калекцыя. Гэтаму шмат прычын, як аб'ектыўных, так і суб'ектыўных: гістарычныя і палітычныя абставіны, адсутнасць неабходнай прававой базы, нежаданне некаторых цяперашніх уладальнікаў не

тое, што весці перамовы, а наогул, на праве моцнага, адмаўляць нават у звестках, псіхалогія ўласніка, якая ўласціва амаль усім захавальнікам фондаў. Таму ў апошні час акцэнт робіцца на вяртанне ў іншым сэнсе — на ўвядзенне помнікаў у навуковы ўжытак, інфармаванне даследчыкаў, стварэнне электроннай інфармацыі і доступ да яе ўсіх ахвотных. Таму ў сучасных умовах найбольш эфектыўным, а ў большасці выпадкаў адзіным спосабам вяртання дакументальных помнікаў на Радзіму з'яўляецца выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій, што пазітыўна ўспрымаецца цяперашнімі ўладальнікамі.

Менавіта такі падыход выратавання на сусветным узроўні рукапісных і друкаваных выданняў, якія знаходзяцца пад найбольшай пагрозай страты, прадугледжвае Праграма "Памяць свету", да рэалізацыі якой у 1992 годзе прыступіла ЮНЕСКА. Дарэчы, у 2006 годзе ў нашай краіне была зацверджана аналагічная праграма "Памяць Беларусі", якая разглядаецца як нацыянальная частка Праграмы ЮНЕСКА "Памяць свету".

Удзельнікамі праграмы з'яўляюцца ўстановы культуры Беларусі, іншыя ўстановы і арганізацыі, якія захоўваюць дакументальную спадчыну. Нацыянальная бібліятэка Беларусі, якая прызначана вядучай арганізацыяй па ажыццяўленні Праграмы, распрацавала і працуе над рэалізацыяй шэрага праектаў, накіраваных на захаванне нацыянальнай культурнай спадчыны. Плённую падтрымку бібліятэцы аказвае ЮНЕСКА. Так, падтрыманы праект, накіраваны на захоўванне унікальнай культурнай спадчыны роду Радзівілаў. У выніку гэтай работы быў створаны прадстаўнічы CD-ROM "Нясвіж — культурны цэнтр Еўропы і нацыянальны помнік".

НББ вядзе работу над праектам "Radziviliana" — бібліяграфічнай рэканструкцыяй апошняга кніжнага збору роду. Рэалізацыя нацыянальнага праекта «Radziviliana» прывяла да разумення неабходнасці стварэння мегапраекта з удзелам краін, у якіх захоўваюцца фрагменты радзівілаўскай культурнай спадчыны. Вынікам праекта

павінна стаць стварэнне зводнай электроннай базы даных і электроннай бібліятэкі паўнатэкставых копіяў і мультымедыяных CD-ROM.

Вынікам сумеснай працы з Нацыянальнай бібліятэкай Украіны імя У. І. Вярнадскага стала сапраўднае вяртанне на Радзіму знакамітага кнігазбору Храптовічаў са Шчорсаў. Рэалізацыя унікальнага праекта пры падтрымцы ЮНЕСКА дазволілі ўвесці ў навуковы і культурны ўжытак здавалася ўжо страчаныя для краіны каштоўнасці. Электроннае выданне «Кнігазбор роду Храптовічаў» прадстаўляе каталог з электроннымі копіямі тытульных лістоў, паўнатэкставыя копіі найбольш цікавых дакументаў, навуковыя артыкулы, прысвечаныя роду і бібліятэцы.

Наперадзе — планы па віртуальнай рэканструкцыі яшчэ некалькіх знакамітых бібліятэк: бібліятэкі Сапегаў, кнігазбору І. Х. Каладзеева з Нова-Барысава.

Значную дапамогу ў віртуальным вяртанні дакументальнай спадчыны аказвае нам Міністэрства замежных спраў. Дзякуючы пасрэдніцтву нашых пасольстваў у розных краінах мы атрымалі электронныя копіі каштоўных кніг і рукапісаў — «Слуцкага Евангелля» 1539 г., копію унікальнага экзэмпляра «Евангелля» Васіля Цяпінскага з Архангельскага абласнога музея і інш.

Рэалізацыя Праграмы «Памяць Беларусі» дазволіць стварыць нацыянальную электронную бібліятэку і вырашыць праблемы фізічнага захавання дакументальных помнікаў, увядзення беларускай спадчыны ў сусветны культурны і навуковы ўжытак, доступу да інфармацыі ўсіх жадаючых.

**Людміла КІРУХІНА,**  
намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

